

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасний розвиток суспільства України вимагає подальшого вдосконалення підготовки вчителів іноземної мови для вітчизняної школи XXI століття. Як відомо, в останні роки в країнах Європи уніфікуються вимоги до організації процесу навчання іноземних мов. Зазначається, що оволодіння іноземною мовою повинно чітко проявляти комунікативну спрямованість, а сам процес навчання має відповідати потребам учнів у контексті їх майбутніх соціально-економічних інтересів. Рада Європи займається розробкою нових проектів і програм, які надають рекомендації до поліпшення процесу опанування сучасними іноземними мовами [1]. Оскільки мови мають стати в XXI столітті необхідною основою для міжнародного спілкування та отримання життєво необхідної інформації, іноземні мови в наш час не повинні залишатись перевагою соціальної, культурної чи професійної еліти суспільства.

В зв'язку з цим мовна політика нашої держави орієнтується на глобальні тенденції розвитку культури, науки і освіти як в Україні, так і за кордоном, сприяючи навчанню іноземних мов з використанням новітніх досягнень сучасних дидактичних і філологічних наук.

Вихідні концептуальні положення щодо змісту та організації, а також методичного забезпечення навчання іноземних мов ґрунтуються на основних засадах закону України "Про вищу освіту", "Національній доктрині розвитку освіти" та цілий ряд державних нормативних документів, а також Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти [2].

Найголовнішим при цьому постає підготовка педагогічних кадрів – вчителів іноземної мови, які змогли б реалізувати поставлені перед системою шкільної освіти важливі завдання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Підготовка вчителів іноземної мови до ефективної праці в сучасній середній школі викликає постійну увагу з боку Міністерства освіти і науки, а також вчених і викладачів вищої педагогічної школи, про що свідчить, наприклад, щорічне проведення міжнародних науково-практичних конференцій в ВНЗ. Одна з них – "Якість вищої мовної освіти: шляхи вдосконалення організації і проведення педагогічної практики студентів-філологів", що проводиться кафедрою методики викладання іноземних мов Горлівського державного педагогічного інституту іноземних мов. Питання формування у студентів вмінь та навичок дослідницької діяльності, методичної, гностичної, теоретико-лінгвістичної, комунікативної компетенції майбутніх вчителів іноземної мови знаходяться в колі уваги таких вчених, як С.В. Роман, Л.Я. Зеня, О.Б. Бігич, С.Ю. Ніколаєва, І.Л. Бим, Е.І. Пассов, Е.Н. Соловова та ін. Питання підготовки фахівців до роботи в початковій школі, старшій професійній школі, концепції та моделі підготовки вчителя, підготовки та перепідготовки вчителів іноземної мови були детально та обґрунтовано розглянуті в працях названих вчених. На жаль, поза межами уваги наукових дослідників залишилась дуже цікава та корисна для вивчення проблема запровадження наукового та методичного досвіду зарубіжжя у підготовці вчителів іноземної мови в умовах вищої освіти України, зокрема використання досвіду Франції.

На наш погляд, саме зараз слід якнайбільше звертатись до зарубіжного педагогічного досвіду, тому що вищі навчальні заклади, що готують вчителів іноземної мови не можуть не відчувати на собі глибокого впливу соціального та наукового міжнародного процесу. В зв'язку з цим методична наука та практика викладання однієї з значущих європейських мов – французької як іноземної, теж відчуває потребу у постійному вивченні змін, які мають місце в системі підготовки вчителів французької мови.

Зрозуміло, що вивчення зарубіжного досвіду може скоротити час для пошуку можливих ефективних засобів і форм роботи, необхідних для успішного навчання французької мови, якими мають оволодіти студенти. Дуже доцільним постає наукове обґрунтування усіх сторін французької методики навчання французької мови як іноземної (FLE). Опанування цієї методикою та її засобами і методами тим більш необхідне для студентів педагогічного ВНЗ, тому що до середньої школи вже надійшли підручники французької мови, складені авторами на засадах цієї методики [3]. Слід підкреслити, що вітчизняна методика викладання французької мови, зберігаючи свою національну самобутність, все більше удосконалюється, запозичуючи найкращі зразки зарубіжної методики.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягає в розгляді особливостей сучасної французької методики та встановлення шляхів її залучення до підготовки майбутніх вчителів французької мови.

Виклад основного матеріалу дослідження... Французькій методиці належить вагомe місце в розробці мовної політики Ради Європи. В своїх доробках автори сучасної методики викладання французької мови як іноземної виходять з розуміння таких чинників, як процес глобалізації світу; зростаюча потреба у спілкуванні та

співпраці між країнами і людьми; розширення лінгвального простору французької мови; узагальненого розвитку культури, науки і освіти різних країн [4].

Останні десятиліття закріпили позиції комунікативного напрямку в французькій методиці, який сприймається як третє покоління аудіовізуального методу. Програми, що окреслюють зміст навчання, все більше визначаються комунікативними потребами та інтересами учнів. Людське спілкування не може бути відірваним від соціальних умов його перебігу, воно носить завжди спрямований характер і співвідноситься з заданою соціально обумовленою ситуацією.

Зміст та мета навчання французької мови в середній школі мають бути переглянуті в зв'язку з зміною сьогочасних інтересів підлітків. Слід особливо підвищити рівень мотивації навчання старших учнів, які в віці 16-18 років в більшості країн закінчують обов'язкове навчання. Як свідчить досвід, сучасна молодь в цьому віці вважає себе достатньо дорослою для пошуку свого життєвого шляху, засвоєння реалій країни, мову якої вивчають та для перебування за кордоном з тією чи іншою метою. Деякі з них мріють працювати та вчитись в європейських країнах. Такий процес інтеграції, звичайно, полегшується, якщо рівень володіння іноземною мовою у молоді відповідає сучасній дійсності.

Свого часу саме французька методика створила модель навчання французької мови як іноземної, що відповідає ознакам реального мовленнєвого спілкування [5, с. 264-270]. Володіння мовленнєвою комунікативною компетенцією передбачає наявність сформованої мовної компетенції (мовні знання, філологічні знання про мову); вміння співвідносити засвоєні мовні знання та мовні навички з завданнями та умовами спілкування (мета та ситуація); розуміння відношень між учасниками спілкування (соціальні ролі); вміння організувати мовленнєве спілкування з урахуванням соціальних норм поведінки, комунікативну доцільність висловлювання (соціальний контекст).

Ситуації вже давно введені до процесу навчання іноземної мови, але саме в французькій методиці вони придбали особливо розширеного характеру, що позначено терміном – *simulation globale*, тобто ситуація виходить за межі однієї або декількох дій та створює цілий осередок для відображення людських відношень – дім, селище, острів, цирк, готель, підприємство і таке інше: "...la simulation globale consiste à faire inventer par un groupe d'apprenants un univers de référence..., à animer cet univers de personnages en interaction et d'événements, et à simuler toutes les fonctions du langage que ce cadre, qui est à la fois un lieu thème et un univers du discours, est susceptible de faire surgir : productions orales et écrites, interactions verbales et jeux de rôles, pratiques d'écritures diverses allant de la phrase simple au texte long. Les simulations globales se prêtent particulièrement bien à des animations à distance sur réseau Internet" [6, с. 221].

Кожен аспект комунікативної компетенції є дуже складним, але найменш доступним для опанування виглядає її соціальний аспект, який, за рідким випадком, створюється штучно і не дуже вдало. Якщо питання про мовний зміст навчання, про зміст і обсяг володіння французькою мовою та інші методичні питання вирішуються в практиці навчання успішно, то цього не можна сказати про введення до процесу навчання вірогідного соціально-лінгвістичного аспекту, без наявності якого мовлення учнів іноземною мовою залишається неприродним. Можна вводити до процесу навчання безліч методичних комунікативних елементів, але без їх соціальної суті вони втрачають свою значущість. Саме соціального оточення (реального чи штучного), в якому виявляються соціальні контакти, соціальні інтереси, якості тощо, в учбовому процесі найчастіше немає.

Французька методика пропагує комунікативний підхід, надаючи навчання учня мови цілком практичного, прагматичного змісту, як користувачу будь-якої іншої реалії нашого життя. Школа рівнів володіння іноземною мовою, що запропонована Радою Європи, на кожному з них має за мету задоволення цілком життєвих прагматичних потреб за допомогою мовлення.

В вітчизняній методиці існують напрацювання по створенню оптимальних умов для опанування комунікативною компетенцією у всій її повноті. Саме до цього слід віднести перш за все використання у навчанні французької мови автентичних документів (А.Г. Неділько, П.Ю. Мельник, Л.І. Шевченко та ін.). Можна сказати, що використання таких матеріалів – "*documents authentiques*", постає можливістю подолання недоліку відсутності соціального оточення в навчанні: "*Le document authentique renvoie à un foisonnement de genres bien typés et à un ensemble très divers de situations de communication et de messages écrits, oraux, iconiques et audiovisuels, qui couvrent toute la panoplie des productions de la vie quotidienne, administrative, médiatique, culturelle, professionnelle etc.*" [6, с. 29].

Автентичні документи містять в собі широкі практичні та соціокультурні компоненти змісту навчання французької мови. Вони відтворюють національну ментальність носіїв мови, національне буття та особливості комунікації. Завдяки використанню цих матеріалів у учнів формуються стереотипи сприйняття світу іншого лінгвосоціуму.

Існує цілий арсенал автентичних матеріалів, які можна використати залежно від особливостей конкретної аудиторії, цілей навчання та рівня підготовленості учнів, а також їх бажання та можливостей. Це можуть бути

тексти країнознавчого характеру, афіші, об'яви, плани-схеми, прогнози погоди, каталоги, розклади, вивіски, формуляри, квитки, меню, листи, телеграми, інструкції, рецепти, а також фотодокументи, зображення ситуацій, вірші, пісні, радіо-, теле- та кінотексти та багато інших.

Круг запроваджених автентичних матеріалів легко створюється ціла низка комунікативних творчих вправ: питально-відповідальні, реплікові, умовна бесіда, мікроситуація, відеорозповідь, коментар, учбова дискусія, усна розповідь, імпровізація, прес-конференція, інтерв'ю, гра та ін.

Візьмемо за приклад таку розповсюджену в наш час рекламу, яка посідає чи не найперше місце серед автентичних документів. Як вважають самі французи, реклама в вищій мірі соціально показова. Соціальні свідчення, що вона надає, більш виразніші та вірогідні, ніж архівні документи. Реклама містить реалії сьогодення і є мовленнєвим продуктом носіїв французької мови, змальовуючи певну соціокомунікативну ситуацію. Вона викликає та вмотивовує різний емоційний стан сприймаючого, збагачує його відчуття, формує особливе сприйняття оточуючого середовища, явищ і предметів буття.

Демонструючи зразок реклами, яка частіше всього поєднує вербальний текст з зображенням того, що рекламується, вчитель може залучити учнів до спілкування через поставлені до них питання:

- Que voyez-vous ?
- Que veut-on vendre ?
- Où cette publicité figure-t-elle ?
- A qui cette publicité s'adresse-t-elle ?
- Quand cette publicité a-t-elle paru ?
- Quelle valeur attribuez-vous à cette publicité ? та інші.

Емоційні відчуття та бажання частіше викликається зображенням: "Quels instincts, en vous, favorise le dessin de la publicité ?" Вони спонукають учнів до більш жвавого спілкування.

Оскільки реклама має різні форми пред'явлення – писемну, зображувальну, звукову, відео-звукову, то можливості її впливу на всі органи сприйняття теж дуже широкі, а тому сприяють успішному розвитку різних видів пам'яті у учнів. Мовний матеріал реклами створює можливість роботи з характерними лексичними полями, ідіоматичними висловами французької мови, структурою побудови рекламного тексту, комунікативними актами спілкування, що нею передаються: аргументування, порада, доказ, заклик та ін.

Навчальна діяльність з огляду на невичерпні можливості реклами може бути спрямована також на сприйняття та розуміння реклами, розвиток мовленнєвої діяльності на основі цього автентичного документу та на творчі проектні види діяльності учнів.

Французькі навчальні комплекси можуть дуже добре проектуватись на навчальний процес в ЗОШ, оскільки вони створені за комунікативним методом. [7].

Як свідчить аналіз навчальних посібників з французької мови як іноземної, що надходять в останні роки до України з Франції ("Pile ou Face", "Taxi", "Café-Crème" та інші), вони переслідують конкретні комунікативні цілі. З точки зору методичної концепції, французькі підручники являють собою більш високий щабель розвитку аудіовізуального методу, націленого на формування у учнів всіх видів мовленнєвої компетенції. Поставлена мета породжує своєрідне використання методичних засобів, в тому числі і автентичних, та підпорядковане комунікативній меті угруповання мовного та мовленнєвого матеріалу.

Слід вчасно формувати у студентів вміння використовувати досягнення французької методики в навчальному процесі. Нами створена та опрацьована розгалужена система опанування французькою методикою під час слухання курсу методики викладання французької мови. Створено змістовний модуль вивчення особливостей французької методики, навчально-методичних комплексів, роботи з автентичними матеріалами для студентів V курсу. Крім цього, кожного року діє проблемна група з зарубіжної методики, учасники якої залучаються до науково-дослідницької роботи з питань зарубіжної методики, виконуючи з тим дослідницькі курсові та дипломні роботи. Студенти опановують французькою методикою, а з тим використовують свої вміння під час проходження активної педагогічної практики, набуваючи тим самим професійні методичні якості сучасного вчителя французької мови. Студенти досягають більшої творчості, сміливості в методичних рішеннях, вміння дібрати та використати слушні методи та засоби навчання іноземної мови.

Висновки... Таким чином, суспільно-політичні, економічні, соціальні перетворення, що мають місце в останні десятиріччя змінили ціннісні орієнтації в суспільстві. На майбутнє в нашій країні має формуватись вільна, розвинена та освічена особистість, здатна жити та діяти в умовах світу, що постійно змінюється. А тому система навчання повинна забезпечити можливість і готовність здійснювати іншомовне міжособистісне й міжкультурне спілкування з носіями мови. Завданням вчителів іноземної мови постає набуття сучасного методичного та наукового досвіду для досягнення поставленої мети. Опанування французькою комунікативною методикою, її засобами та методами та залучення їх до практики навчання здається цілком слушним і своєчасним.

Література

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С.Ю. Ніколаєва. Перекл. з англ. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Про вищу освіту: Закон України від 17 січ. 2002 р. № 2984-III // Голос України. – 2002. – 5 берез. (№ 43). – С. 10-15.
3. Національна доктрина розвитку освіти: Затв. Указом президента України від 17 квіт. 2002 р. № 347 // Освіта. – 2002. – 24 квіт. – 1 трав. (№ 26). – С. 2-4.
4. Чумак Н.П. Français : 9 кл. (8 рік навчання): підручник для загальноосвіт. навч. закл. / Н.П. Чумак. – К.: Ірпінськ: Перун, 2009. – 216 с.: іл.
5. Cuq J.-P., Gruca I. Cours de didactique du français langue étrangère et seconde / Jean-Pierre Cuq et Isabelle Gruca. – Grenoble : Presses universitaires de Grenoble, 2005. – P. 264-270.
6. Cuq J.-P. Dictionnaire de didactique du français langue étrangère et seconde / Cuq Jean-Pierre. – P. : CLE International, 2003. – P. 221, 229.
7. Шевченко Л.І. Підготовка студентів до роботи з автентичними матеріалами під час педагогічної практики / Л.І. Шевченко // Якість вищої мовної освіти: шляхи вдосконалення організації і проведення педагогічної практики майбутніх вчителів та філологів: Тези доповідей Міжнародної практичної конференції. – Горлівка: Видавництво ГДПІМ, 2008. – С. 29-31.
8. Vassal J. Pile ou Face 2 (méthode). – P. : Clé International, 1992. – 190 p.

Анотація

Сучасна методика викладання французької мови в вітчизняній школі, нові вимоги до оволодіння іноземною мовою вимагають вдосконалювати та поглиблювати методичну компетенцію студентів педагогічного вищого навчального закладу з метою успішного проходження педагогічної практики та ефективності подальшої професійної діяльності. Вивчення зарубіжного методичного досвіду постає одним з важливих шляхів досягнення цієї мети.

Аннотация

Современная методика преподавания французского языка в отечественной школе, новые требования к овладению иностранным языком требуют усовершенствования и углубления методической компетенции студентов педагогического вуза для успешного прохождения педагогической практики и дальнейшей профессиональной деятельности. Изучение зарубежного методического опыта становится одним из важных путей достижения этой цели.

Summary

The Modern technique of teaching of the French language at the domestic school new requirements to mastering the foreign language demand improvement and a deepening of the methodical competence of students of pedagogical high school for successful passing of student teaching and the further professional activities. Studying of foreign methodical experience becomes one of the important ways of achievement of this purpose.

Подано до редакції 26.11.2009 р.

1.

□ 2009

Шпакова Н.Г.

КОМУНІКАТИВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ГАРМОНІЙНОЇ ОСОБИСТОСТІ

2. **Постановка проблеми у загальному вигляді...** Формування особистості, що володіє широким творчим потенціалом, моральною стійкістю та психологічною гнучкістю, є ціліснісною, психологічно здоровою, з високою культурою спілкування з людьми, гармонійною, самодостатньою – сучасна вимога до соціалізації індивіда.

3. Відповідно до цього, ефективним є метод навчання особистості, що будується на інтенсивній взаємодії учасників групи, розвитку їх креативності, творчої активності, комунікативної компетентності, що сприяє формуванню позитивних психологічних утворень суб'єкта, усвідомленню просторово-часового континууму.

4. Творча особистість завжди прагне до чогось нового, може побачити проблему та визначити несподівану точку зору, відійти від стереотипів. Їй притаманна оригінальність, внутрішня розкутість, свобода, упевненість у собі, широта та глибина розуму, сміливість уяви. Завдяки творчості розкривається потенціал людини, її духовний світ, несхожість на інших.

5. Формування гармонійної особистості, здатної реалізуватись у сучасному суспільстві, здобути якісну освіту, стати професіоналом – все це пов'язане з розвитком комунікативної компетентності особистості, її